

Ohrožující faktory využití kulturních památek a návrhy opatření na jejich zmírnění.

Ing. arch. Martin Jirovský, Ph. D., místostarosta města Tábor

Několik tezí k zamyšlení pro samosprávy

Vážené kolegyně,
Vážení kolegové,

Chtěl bych pohovořit o třech aspektech, které mají zcela zásadní vliv na využití našich kulturních památek (a nejen jich) a to zejména s ohledy na společenské faktory.

Třemi významnými aspekty jsou :

- **finanční hledisko (z pohledu preference priorit a přidané hodnoty peněz)**
- **funkční náplň využití (z pohledu kapacitních limitů obce)**
- **absence kritické sebereflexe (z pohledu památkové obce)**

Existují další aspekty, případně lze nazírat na výše uvedené odlišnými pohledy. Dovolím si však zaměřit se na tyto tři, které považuji v tuto chvíli za velmi aktuální.

1. Pohled první : Finanční hlediska - *aneb jaká je přidaná hodnota peněz*

Motto:

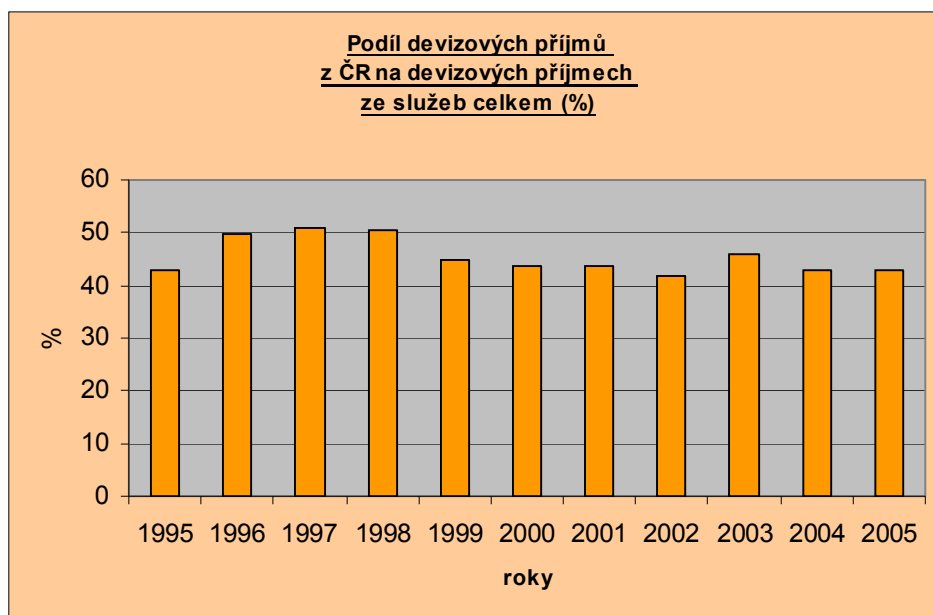
Neexistují ani dobré ani špatné peníze. Peníze jsou příležitost k tvorbě budoucích hodnot.

Unikum České země

Nedostatek financí. Jedná se o všeobecně známý fakt, který souvisí zejména s všeobecnou neochotou státu investovat do svého kulturního dědictví. Vzhledem k tomu, že odkaz kulturního potenciálu České republiky je v rámci regionu Střední Evropy jeden z nejvyšších, stojí za to uvažovat o takovém odkazu spíše jako o nevyužitém bohatství, než o trvalém břemenu. Unikum Čech spočívá i v tom, že historický fond je zasazen do neopakovatelných krajinných rázů, které se mění s výraznou dynamikou téměř po několika desítkách kilometrech. Zkuste tento fenomén hledat kdekoliv jinde v Evropě.

Tyto aspekty dělají z Čech naprosto výjimečnou destinaci s výrazným potenciálem růstu. Pokud budeme předpokládat, že státní subvence zůstanou v míře cestovního ruchu a podpory kulturních památek konstantní, lze předvídat, jak bude důležité použít především vlastních zdrojů a to nejen jako finanční spoluúčast pro fondy EU.

Na níže uvedeném obrázku je vidět jaký poměr si udržuje cestovní ruch v segmentu služeb. Jedná se o fantastické číslo, které má reálně velký potenciál (15-20%) růstu.

Zdroj : Czechtourism

Volba priorit- tři kritéria dynamiky cestovního ruchu

Protože není možné zafinancovat veškeré požadavky samospráv, důrazně doporučuji zvolit klíčové priority a diferenciovat dle silných segmentů, kterými se jednotlivé obce profilují.

Obce, které splňují minimálně dvě kritéria pro silnou dynamiku cestovního ruchu (mluvím o třech : bohaté kulturní a přírodní dědictví, lidský potenciál) mají silný mandát k přesměrování priorit svých investičních toků.

Kacířské myšlenky ?

Lidé se nenaučí být lepšími výstavbou chodníků ze zámkové dlažby, přivaděči dopravní infrastruktury. Na mnoha místech je zarážející i míra subvencí do kanalizačních soustav a technické infrastruktury, jakkoliv je z hlediska ekologie zdůvodnitelná.

Historická zkušenost ukazuje, že velká část veřejných peněz byla směřována do dopravní infrastruktury, která přispěla k nenapravitelnému poškození řady kulturních míst. Paradoxně se pak docílilo opačných efektů- kumulaci dopravních nárůstů a další potřebě investovat a udržovat, za současného oslabení ekonomického potenciálu. Čím byl potenciál oslaben? Jednoduchým rovnítkem, kterým je snížení atraktivity daného místa.

Doporučuji tedy následující – začít z opačného konce

- zmírnit míru investic do břemen budoucí trvalé zátěže technické a dopravní infrastruktury a subvencovat kroky, které povedou ke zvýšení atraktivity daného území. Kulturní hodnoty a jejich využití, zejména v oblastech volnočasových aktivit, by se měly stát jednou z nich. Motory růstu atraktivity území nastartují zvýšený příliv kapitálu a následné přerozdělení obecních rozpočtů i na výstavbu technické infrastruktury
- priority návštěvnosti, ubytování a stravování příchozích - jako stimulů pro místní prosperitu - se řídí takovými, pro mnohé starosty často řečeno „margináliemi“, jakými jsou atraktivita daného území, nabídka volnočasových aktivit, cestní síť pěších a naučných stezek. Zkrátka míst, kde je co vidět, s bohatostí kulturního a společenského života
- 1.000.000 Kč efektivně investovaný v kultuře může nepřímými investicemi vydělat minimálně jednou tolik. Ptám se ? Platí to samé o 1.000.000 Kč, investovaném do 100 metrů kanalizačního sběrače a svršku komunikace nad ním ?

Tabulky č. 2

a) Co je možné zaplatit z veřejných peněz za 100.000 Kč v kultuře, v rámci oživení historického jádra

Realizace kulturních programů souvisejících s využitím památek – rozpočet cca 100.000 Kč

1/ Cyklus dětských pořadů v rámci Tábořského kulturního léta realizovaných v areálu hradu Kotnov:

9 dětských pořadů á 6.500 Kč	58.500,- Kč
Propagace /zhotovení plakátů, skládaček, výlep/	5.000,- Kč
Technické zajištění /stavba pódia, rekvizit, ozvučení/	27.500,- Kč
Nájem na nádvoří hradu Kotnov	9.000,- Kč
Celkové náklady:	100.000,- Kč
Počet návštěvníků cca 1.350 /na jedno představení 150 návštěvníků/	

Nebo:

2/ Cyklus koncertů v rámci Táborského kulturního léta – místo konání: kostel sv. Jakuba, děkanský kostel, nádvoří hradu Kotnov, klášterní kostel narození Panny Marie.

V rámci tohoto cyklu by byly realizovány varhanní koncerty, koncerty vážné hudby – Jihočeský hudební festival, promenádní koncerty Posádkové hudby Tábor a swingové či folkové koncerty:

Programy- honoráře:

2 varhanní koncerty /á 6.000 Kč /	12.000,- Kč
2 koncerty pěveckých sborů /á 2.000 Kč/	4.000,- Kč
4 swingové či folkové koncerty /á 6.000 Kč/	24.000,- Kč
4 promenádní koncerty Posádkové hudby	
2 dechové koncerty /á 6.000 Kč/	12.000,- Kč
2 koncerty Jihočeského hudebního festivalu /á 8.000 Kč/	16.000,- Kč
Technické zajištění /stavba pódia, rekvizit, ozvučení/	27.000,- Kč
Propagace /zhotovení plakátů, výlep/	5.000,- Kč
<u>Celkové náklady:</u>	<u>100.000,- Kč</u>

Počet programů: 16

Počet návštěvníků 2.400 /na jeden program cca 150 návštěvníků/

b) Co je možné zaplatit za 100.000 Kč v technické infrastruktuře

20 metrů kanalizačního sběrače

nebo

20 metrů účelové komunikace

2. Pohled druhý : Funkční náplň využití

Motto:

Co konáme na okraji ovlivňuje střed

Funkční náplň využití (z pohledu kapacitních limitů obce)

Jak najít partnera ?

Obecní samosprávy často řeší, jak dané chátrající areály využít. Je zřejmé, že samosprávám chybí uchopení pojmů „marketing, marketingový mix, podnikatelský záměr, studie využitelnosti, PPP projekty“. Zahraniční zkušenosti (například Belfast) řeší tyto problémy nevyužívaných areálů (nejenom kulturních) vznikem nových právních subjektů, které najímají profesionální manažéry, jež jsou přímo zodpovědní za hledání budoucího partnera.

Základní vztah poptávky a nabídky

Jakákoliv funkční náplň využití musí vycházet ze základní premisy, kterou je dostatečná poptávka. Za velmi nebezpečný fenomén považuji v tuto chvíli tlak na okolní využívání příměstské (venkovské) krajiny pro náplň vybavenosti v oblasti nákupu. Je zřejmé, že na tyto aktivity se nabaluje další poptávka po službách a v neposlední řadě i sportovně rekreačních aktivitách. Tlak na využití centra se zmírňuje a funkční náplň dosavadních objektů se mění směrem k sestupným trendům společenského žebříčku. Vznikají herny, bary, apod.

Je velmi těžké pak stanovit funkční náplň celého záměru, případně získat takové exkluzivní využití, které v degradovaném okolním kontextu zajistí životaschopnost záměru (žádný zámek se na luxusní hotel nezmění, pokud se v přilehlých ulicích budou pohybovat asociální živly a degradace parteru dosáhne neúměrného stavu).

Východiska

Města mají silnou pozici v územním plánu. Vymezit takové regulativy, které vyloučí kumulaci obchodních aktivit v suburbii města není žádný problém. Obchodní řetězce se připravují na třetí vlnu lokalizace supermarketů pro města malé velikosti. Považoval bych za velkou chybu, pokud by jejich územní plány umožnily bezproblémový rozvoj v okrajích měst (odliv kupní síly a změna skladby zákazníků) a města by tak nechala chátrat své historické středy, případně areály, které jsou nevyužité (jako možné prostory pro transformaci).

Úlitby ve formě rotačních křižovatek a dopravních komunikací považuji za přístup hodný srovnání s Indiány, kteří dostávali od Španělů barevné korálky za získané zdroje zlata.

Nelze si nepovšimnou historických náměstí v českých městech tam, kde se výstavbou obchodních řetězců šetří a naopak tam, kde jich je v okolí řada.

Foto 3 : Třída 9. Května - jako příklad samosprávy modernizovat parter a odklon vybavenosti směrem k nižší přidané hodnotě

Doporučuji tedy následující –

- **osvojit si přístup externího partnera (manažera) pro vyhledávání potřebného kapitálu a funkční náplně využití historických areálů**
- **nepodceňovat pojistky územního plánu a kategoricky vyloučit vysoké číslo maloobchodních jednotek na obyvatele v suburbii města**

3. Pohled třetí : Absence kritické sebereflexe - z pohledu památkové péče

Motto:

Nekompromisní postoj v myšlence vede k vyloučení její realizace už v počátku

Přínos a negativa fundamentalismu

Fundamentální požadavky historické reminiscence mohou být přínosem pro řadu objektů. Zejména u těch, kde provoz přináší relativně malé požadavky na flexibilitu využití (například stavby pro bydlení), je celkem možné takovou míru nároků bez větších problémů akceptovat. Jiná je však situace u řady chátrajících areálů, kde je velmi obtížné hledat nový provoz a zároveň udržet vysoké požadavky na důraz autenticity.

Absence domýšlení budoucích návazností

Je třeba si uvědomit, že u památkové obce existuje zjevná neochota propojovat zdánlivě neslučitelné věci. Jako neslučitelná teze se zdá být snaha zpustlou zámeckou zahradu (bez jakýchkoliv původních historických artefaktů) v provinčním maloměstě oživit, jako místo pro setkávání lidí s možností koupání a dalších volnočasových aktivit. Přitom je zjevné, že právě motory budoucí lokální prosperity mohou získat velmi slušnou palivovou základnu a podnítit tak celkový zájem o celý areál včetně zámku. Nabízí se snad památkáři jiná ekonomicky udržitelná cesta, jak oživit a hledat cestu k intenzivnímu využití celého komplexu ?

Uvedený příklad slouží jako jeden z mnoha, kdy leckterý záměr jako šance pro hledání identity nového místa je hodný posouzení. Zavrhnout snahy hned v počátku velmi komplikují a brání hledání možného dialogu.

Na cestě k cíli je forma vždy dočasná

K transformaci a využití území :

Přeci forma není obsah a k cílové podobě formy, (která je pro památkovou obec bohužel naprosto klíčová), lze dojít několika stupni. Záleží na ochotě a penězích. Ale jde to. Nejprve jde o to nastartovat, oživit a poté vylepšovat, přestavovat, rozšiřovat. Když kupujeme jako mladí byt, začínáme také s 2+0. Nedostatek financí netlačí jen mladé rodiny.

V rámci hloubkové analýzy SHSČMS Vám předkládám vybrané dosavadní statě :

Východiska

Památková ochrana a péče jsou jistě nezbytné a potřebné. Chybí však řada zcela jasných aspektů, které je třeba zavést k posílení dialogu a profesionalizaci.

Vzdělání a finance

Klíčové je navýšit tok finančních prostředků pro zvýšení mzdové úrovně - rozvoje lidských zdrojů.

Školení v odborné složce, společně s památkovými odborníky.

Využít možnosti sdružení k osvětě- vhodné formy manuálů.

Jasně definování podstaty problému

Jasně pojmenování základních principů, které nemohou být za žádných okolností překročeny. Definování hodnotných prvků a zdůvodnění, proč musejí být chráněny. Posuzování musí být postavené na jednotlivostech.

Legislativa

Odstupňovat podmínky ochrany podle památek a objektů dotčených pam. zónou (a chráněných podle jiných předpisů) v legislativě.

Institut autorizovaného památkáře.

Manuály se ukazují jako dobrá praxe vzájemného dialogu (Třebíč)

Stanovení metodiky adaptačních zásahů pro nejčastěji se vyskytované případy, součinnost při odborné činnosti.

4. Závěr

Uvedený referát měl vést k zamyšlení zástupců samospráv. Pokud pomůže přeměrovat dosavadní tendence priorit k měkkým faktorům, které podpoří rozvoj lidského potenciálu pro kulturní a společenské hodnoty, tak splnil svůj smysl.

Ing. Arch. Martin Jirovský, Ph.D., místostarosta města Tábor
V Táboře, dne 5.9.2007
martin.jirovsky@mu.tabor.cz